

VYUŽITÍ PRÁVNÍCH OPATŘENÍ PŘI ŘEŠENÍ PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ŠKOLÁCH

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Praha, (dokument MŠMT z února 2014,
aktualizováno ke dni 30. 1. 2025)

VYUŽITÍ PRÁVNÍCH OPATŘENÍ PŘI ŘEŠENÍ PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ŠKOLÁCH

Při řešení problémů spojených s rizikovým chováním žáků na školách je velmi důležitá nejen součinnost rodičů a všech pracovníků školy, výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa či školního speciálního pedagoga (pokud na škole pracují), ale také dalších orgánů a institucí, kterých se tato problematika dotýká (orgánů sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD, dětských a dorostových lékařů, středisek výchovné péče, pedagogicko-psychologických poraden, orgánů činných v trestním řízení, Policie ČR a dalších).

Základní odpovědnost za vzdělávání a výchovu dítěte mají zákonní zástupci (rodiče). Mají zajistit dítěti podmínky pro přiměřenou přípravu. Současně mají povinnost věnovat se dítěti, rozvíjet jeho dovednosti. Mají povinnosti i ve vztahu ke škole – je nezbytné, aby spolupracovali a podpořili význam vzdělávání.

Povinnosti a odpovědnost vzhledem ke vzdělávání a výchově žáků však mají také školy, které se musí pohybovat v právním rámci týkajícím se této problematiky.

V neposlední řadě mají své povinnosti také žáci.

Tento materiál shrnuje uvedenou problematiku do přehledu, který by měl pomoci školám a který by měl ukázat, jakým způsobem by školy mohly využívat právních opatření při řešení rizikového chování žáků ve školách.

1. LEGISLATIVNÍ RÁMEC

Školy se při řešení výchovných problémů žáků řídí těmito právními předpisy, popřípadě metodickými pokyny:

- Sdělením č. 104/1991 Sb., **Úmluvou o právech dítěte**;
- Zákonem č. 561/2004 Sb., **o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů**;
- Zákonem č. 563/2004 Sb., **o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů**;
- Zákonem č. 65/2017 Sb., **o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů**;
- **Zákonem č. 89/2012 Sb.**, občanským zákoníkem, ve znění pozdějších předpisů;
- **Zákonem č. 359/1999 Sb.**, o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů;
- **Zákonem č. 111/2006 Sb.**, o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů;
- **Zákonem č. 273/2008 Sb.**, o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- **Zákonem č. 40/2009 Sb.**, trestním zákoníkem, ve znění pozdějších předpisů;
- **Zákonem č. 167/1998 Sb.**, o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- **Zákonem č. 372/2011 Sb.**, o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů;
- **Vyhláškou č. 72/2005 Sb.**, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů;
- **Vyhláškou č. 48/2005 Sb.**, o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů;

- Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, **čj. 21291/2010-28**;
- Metodickým pokynem k prevenci a řešení šikany ve školách, **čj. MSMT-21149/2016**;
- Metodickým pokynem k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, **čj. 37014/2005-25**;
- Metodickým pokynem MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, **čj. 10194/2002-14**;
- Metodickým doporučením MŠMT pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků, **čj. MSMT-43301/2013**;
- Národní strategii primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2027 (MŠMT, schváleno usnesením vlády ČR ze dne 18. 3. 2019 č. 190).

2. ZÁKLADNÍ POVINNOSTI ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ ŽÁKŮ (RODIČŮ)

2.1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Občanský zákoník se zabývá především rodičovskou odpovědností, povinnostmi rodičů a opatřeními, která zajišťují nápravu případných zjištěných nedostatků.

§ 858

Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

§ 870

Nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení.

§ 875 odst. 1

(1) Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.

§ 880 odst. 1

(1) Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.

§ 884 odst. 1

(1) Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

§ 924

Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu; rozhodnutí soudu nepřekáží, pokud dítě není řádně zastoupeno.

§ 925

(1) Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, a neučiní-li tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, může soud

- a) napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, osobu, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,
- b) stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte, nebo
- c) uložit dítěti nebo rodičům omezení bránící škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména zákazem určitých činností.

(2) Soud sleduje, zda je dodržováno výchovné opatření, o kterém rozhodl, a hodnotí jeho účinnost zpravidla v součinnosti s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalšími osobami.

2.2 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Z institutu rodičovské odpovědnosti vycházejí i základní povinnosti zákonných zástupců v oblasti plnění povinné školní docházky žáka.

§ 22 odst. 3

(3) Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou povinni

- a) zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školy nebo školského zařízení,
- b) na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka,
- c) informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte nebo žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání,
- d) dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem,
- e) oznamovat škole a školskému zařízení údaje podle § 28 odst. 2 a 3 a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost dítěte a žáka, a změny v těchto údajích.

§ 182a

(1) Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

- a) jako zákonný zástupce
 1. nepřihlásí dítě k zápisu k povinné školní docházce podle § 36 odst. 4,
 2. nepřihlásí dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání podle § 34a odst. 2,
 3. zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka nebo o povinné předškolní vzdělávání dítěte,
- b) jako osoba, která přišla do styku s informacemi veřejně nepřístupnými, poruší povinnost mlčenlivosti o informacích veřejně nepřístupných podle § 60g odst. 5 nebo § 80b odst. 4, nebo
- c) jako osoba odpovědná za přijetí nebo splnění opatření k odstranění nedostatků zjištěných při inspekční činnosti podle § 174 odst. 2 písm. b), c) a d) ve lhůtě stanovené Českou školní inspekcí tato opatření nepřijme nebo je nesplní.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu až do 5000 Kč. Za přestupek podle odstavce 1 písm. b) lze uložit pokutu až do 500000 Kč. Za přestupek podle odstavce 1 písm. c) lze uložit pokutu až do 50000 Kč.

(3) Přestupky podle odstavce 1 písm. b) v prvním stupni projednává ministerstvo.

(4) Přestupky podle odstavce 1 písm. c) v prvním stupni projednává Česká školní inspekce. Pokuty za tyto přestupky vybírá a vymáhá Česká školní inspekce.

2.3 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu a na působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

§ 6

Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,

- a) jejichž rodiče
 1. zemřeli,
 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo
 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;
- b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;
- c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem,⁴⁾ opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;
- d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;
- e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřeni ze spáchání takového činu;
- f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;
- g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;
- h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

§ 6a

(1) Poskytování sociálně-právní ochrany dětem podle § 6 spočívá v poskytování pomoci a podpory při překonávání jejich nepříznivé sociální situace s cílem umožnit jim sociální začleňování a poskytnout jim ochranu před sociálním vyloučením.

(2) Zaměstnanec zařazený k výkonu práce v orgánu sociálně-právní ochrany při výkonu sociálně-právní ochrany dětí podle § 6

- a) je v osobním styku s dítětem, jeho rodiči nebo osobami odpovědnými za jeho výchovu,
- b) volí prostředky působení na dítě tak, aby na dítě účinně působily v jeho nepříznivé sociální situaci,
- c) řeší problémy dítěte v jeho přirozeném sociálním prostředí.

§ 7

(1) Každý je oprávněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče.

(2) Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, na skutečnost, že rodiče nemohou plnit povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, nebo na skutečnosti uvedené v § 6 písm. b) až h); tím není dotčena povinnost vyplývající ze zvláštního právního předpisu.

§ 9

Rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má právo při výkonu svých práv a povinností požádat o pomoc orgán sociálně-právní ochrany, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů⁷⁾ přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, popřípadě pověřené osoby; tyto orgány v rozsahu své působnosti a pověřené osoby v rozsahu svého pověření jsou tuto pomoc povinny poskytnout.

§ 10 odst. 4

(4) Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatelé zdravotních služeb, popřípadě další zařízení určená pro děti, jsou povinni oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6, a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takové skutečnosti dozví. Pokud o to ten, kdo učinil oznámení podle věty první, požádá, obecní úřad obce s rozšířenou působností ho informuje ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy oznámení obdržel, zda na základě skutečností uvedených v oznámení shledal či neshledal, že jde o dítě uvedené v § 6. Osoba provozující ústavní zařízení má při přijetí dítěte do zařízení povinnost tuto skutečnost ohlásit bez zbytečného odkladu obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož správním obvodu má dítě trvalý pobyt, a není-li tento pobyt znám, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož správním obvodu se nachází zařízení, do kterého bylo dítě přijato. Při plnění povinností podle věty první a třetí se nelze dovolávat povinnosti zachovat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu.

OPATŘENÍ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY:

Preventivní a poradenská činnost

§ 10

(1) Obecní úřad je povinen

- a) vyhledávat děti uvedené v § 6,
- b) působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti,
- c) projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte,
- d) projednat s dítětem nedostatky v jeho chování,
- e) poskytnout nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte podle zvláštních právních předpisů,
- f) oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6.

§ 11

Poradenská činnost

(1) Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- a) pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- b) pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou,
- c) poskytuje zájemcům o osvojení nebo pěstounskou péči poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče,
- d) poskytuje osvojitelům nebo osobám pečujícím poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do péče,
- e) poskytuje poradenskou pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti, včetně pomoci při podávání návrhu soudu; přitom spolupracuje zejména s krajskými pobočkami Úřadu práce, povinnými osobami, orgány činnými v trestním řízení a soudy,

- f) poskytuje rodiči bez zbytečného odkladu po umístění dítěte do ústavního zařízení nebo po předání dítěte do péče jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte poradenskou pomoc spočívající zejména v pomoci uspořádat rodinné poměry, které by umožnily návrat dítěte do rodiny, při řešení životní a sociální situace, včetně hmotné úrovně rodiny, v pomoci při spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, krajskými pobočkami Úřadu práce a dalšími orgány, a za tím účelem také rodiči zprostředkuje odbornou poradenskou pomoc,*
- g) může poskytovat poradenskou pomoc podle písmene f) v obdobném rozsahu též osobám blízkým dítěti.*

§ 12

(1) Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče

- a) nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil,*
- b) nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem,*
- c) nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.*

Nevede-li projednání nedostatků dle předchozích kroků k nápravě, obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo soud rozhodne o uložení některého z výchovných opatření (§ 13 zákona č. 359/1999 Sb. a § 925 občanského zákoníku):

Obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo soud může:

- a) napomenout vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, které narušují jeho řádnou výchovu,*
- b) stanovit nad nezletilým dohled, jenž se provádí za součinnosti školy či občanských sdružení,*
- c) uložit nezletilému omezení, která zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků nebo zábav vzhledem k jeho osobě nevhodných.*

Opatření na ochranu dětí

Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává za podmínek občanského zákoníku návrh soudu na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu.

2.4 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Nejzávažnější protiprávní jednání nacházejí odraz v rovině trestního práva. Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně. Za trestný čin je v trestním zákoníku považováno ohrožování výchovy dítěte.

§ 201

Ohrožování výchovy dítěte

(1) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,*
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,*
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženímhodným způsobem, nebo*
- d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti,*

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo umožní, byť i z nedbalosti, dítěti hru na výherním hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ze zavrženíhodné pohnutky,
- b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu,
- c) spáchá-li takový čin opětovně, nebo
- d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

Za zahálčivý život lze považovat i déletrvajících záškoláctví a v soudní praxi lze zaznamenat případy, kdy jako trestný čin ohrožování výchovy dítěte (resp. mládeže – podle dřívější právní úpravy) bylo kvalifikováno jednání rodičů, kteří neposílali své děti po delší dobu do školy ani jinak nezajišťovali jejich vzdělávání.

3. ZÁKLADNÍ POVINNOSTI ŽÁKŮ

3.1 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

§ 22 odst. 1

(1) Žáci a studenti jsou povinni

- a) a) řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat,
- b) b) dodržovat školní a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy a školského zařízení k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni,
- c) c) plnit pokyny pedagogických pracovníků škol a školských zařízení vydané v souladu s právními předpisy a školním nebo vnitřním řádem.

Nejpřísnějším kázeňským opatřením je (podmíněné) vyloučení žáka ze školy nebo školského zařízení, které však nelze uložit, dokud žák nesplní povinnou školní docházku.

§ 31

(1) Výchovnými opatřeními jsou pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Kázeňským opatřením je podmíněné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta. Pochvaly, jiná ocenění a další kázeňská opatření může udělit či uložit ředitel školy nebo školského zařízení nebo třídní učitel. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření a pochval nebo jiných ocenění.

(2) Ředitel školy nebo školského zařízení může v případě závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. V případě zvláště závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem ředitel vyloučí žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. To neplatí pro zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a zařízení pro preventivně výchovnou péči podle zákona upravujícího ústavní a ochrannou výchovu a preventivně výchovnou péči. V rozhodnutí o podmíněném vyloučení stanoví ředitel školy nebo školského zařízení zkušební lhůtu, a to nejdéle na dobu jednoho roku. Dopustí-li se žák nebo student v průběhu zkušební lhůty dalšího zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním

řádem, může ředitel školy nebo školského zařízení rozhodnout o jeho vyloučení. Žáka lze podmíněně vyloučit nebo vyloučit ze školy pouze v případě, že splnil povinnou školní docházku.

(3) Zvláště hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči zaměstnancům školy nebo školského zařízení nebo vůči ostatním žákům nebo studentům se považují za zvláště závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.

(4) O podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka či studenta rozhodne ředitel školy nebo školského zařízení do dvou měsíců ode dne, kdy se o provinění žáka nebo studenta dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy se žák nebo student provinění dopustil, s výjimkou případu, kdy provinění je klasifikováno jako trestný čin podle zvláštního právního předpisu. O svém rozhodnutí informuje ředitel pedagogickou radu. Žák nebo student přestává být žákem nebo studentem školy nebo školského zařízení dnem následujícím po dni nabytí právní moci rozhodnutí o vyloučení, nestanoví-li toto rozhodnutí den pozdější.

(5) Dopustí-li se žák nebo student jednání podle odstavce 3, oznámí ředitel školy nebo školského zařízení tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jde-li o nezletilého, a státnímu zastupitelství do následujícího pracovního dne poté, co se o tom dozvěděl.

3.2 Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů

Tato vyhláška stanovuje mj. druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření.

§ 17

(3) Při porušení povinností stanovených školním řádem lze podle závažnosti tohoto porušení žákovi uložit:

- a) a) napomenutí třídního učitele,
- b) b) důtku třídního učitele,
- c) c) důtku ředitele školy.

(4) Pravidla pro udělování pochval a jiných ocenění a ukládání napomenutí a důtek jsou součástí školního řádu.

(5) Třídní učitel neprodleně oznámí řediteli školy uložení důtky třídního učitele. Důtku ředitele školy lze žákovi uložit pouze po projednání v pedagogické radě.

(6) Ředitel školy nebo třídní učitel neprodleně oznámí udělení pochvaly a jiného ocenění nebo uložení napomenutí nebo důtky a jeho důvody prokazatelným způsobem žákovi a jeho zákonnému zástupci.

(7) Udělení pochvaly ředitele školy a uložení napomenutí nebo důtky se zaznamená do dokumentace školy. Udělení pochvaly ředitele školy se zaznamená na vysvědčení za pololetí, v němž bylo uděleno.

Tato opatření nemají právní důsledky pro vzdělávání žáka. Kázeňské opatření lze uložit jen při zaviněném porušení právních předpisů nebo vnitřních předpisů školy ze strany dotyčného žáka. Škola je oprávněna „trestat“ pouze to jednání a chování žáka, za které žák odpovídá (žáka nelze sankcionovat za porušení povinností ze strany např. zákonného zástupce) a které je schopen ovlivnit (v závislosti na věku a míře rozumové a volní vyspělosti).

Škola plní nejen funkci vzdělávací, ale i neméně důležitou funkci výchovnou (viz § 1 školského zákona). Na problémové chování žáka je proto třeba reagovat nejen kázeňským opatřením, ale též vhodnou pedagogicko-psychologickou pomocí ze strany školy (přičemž škola může využít i součinnosti dalších odborníků a institucí jako je školský psycholog, výchovný poradce, pedagogicko-psychologická poradna apod.). Zvýšenou pozornost je nezbytné věnovat osobám, které s ohledem na svůj zdravotní stav, sociální postavení či schopnosti vyžadují zvláštní pozornost a péči (tj. žákům se speciálními vzdělávacími potřebami ve smyslu § 16 školského zákona). Školské poradenské zařízení tak může rozpoznat např. zdravotní či sociální znevýhodnění dítěte. Dětem se speciálními vzdělávacími potřebami je zaručen zvláštní přístup a pomoc při vzdělávání a vytvoření takových podmínek, které budou odpovídat jejich vzdělávacím potřebám a schopnostem.

Nevhodné chování žáků při vyučování, které znemožňuje vzdělávání ostatních

V případě, že se žák chová při vyučování způsobem, který narušuje nebo znemožňuje vzdělávání ostatních žáků, škola může přistoupit k opatření, které takovému chování zamezí. Dotčenému žákovi však musí být i nadále umožněn přístup ke vzdělávání a musí být nad ním zajištěn dohled podle § 29 školského zákona. Učitel tedy může nevhodně se chovajícího žáka vyloučit z vyučovací hodiny do doby, než se žák ukázní, s tím, že žák bude pod dohledem a bude se dále vzdělávat (např. pod vedením jiného pedagogického pracovníka nebo na základě zadané samostatné práce pod dohledem jiného zaměstnance školy).

Takové opatření

1. **nemá sankční, ale organizační charakter** (čímž není vyloučen postih žáka za dané chování kázeňským opatřením, např. důtkou třídního učitele),
2. **neupírá žákovi právo na vzdělání** (žák bude vzděláván v souladu s ŠVP a stanoveným rozvrhem hodin, avšak samostatně, mimo třídní kolektiv),
3. **reaguje na konkrétní chování žáka a situaci ve třídě** (tj. žáka nelze odkázat na samostatnou práci „preventivně“, vyloučit ho předem z účasti na školním výletu apod.),
4. **je omezeno na dobu trvání nezpůsobivosti žáka ke vzdělávání v kolektivu a**
5. **musí mít výslovnou oporu ve školním řádu.**

4. OMLouvÁNÍ NEPŘÍTOMNOSTI ŽÁKA VE ŠKOLE – LÉKAŘSKÉ POTVRZENÍ

Školský zákon v § 50 odst. 1 stanoví, že zákonný zástupce žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do 3 kalendářních dnů od počátků nepřítomnosti žáka. Podmínky pro uvolňování žáka z vyučování a omlouvání neúčasti žáka ve vyučování stanoví školní řád.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v dohodě se Sdružením praktických lékařů pro děti a dorost vydalo Metodický pokyn čj. 10194/2002-14 k problematice uvolňování a omlouvání žáků z vyučování a prevenci záškoláctví (tento dokument má pouze doporučující charakter). Dle jeho čl. II odst. 2 může škola požadovat, považuje-li to za nezbytné, doložení nepřítomnosti žáka z důvodu nemoci lékařem jako součást omluvenky vystavené zákonným zástupcem nezletilého žáka v případě, že nepřítomnost žáka přesáhne 3 dny školního vyučování. Ve zcela výjimečných případech, zejména v případě časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání školní docházky, může škola požadovat jako součást omluvenky potvrzení lékaře i při nepřítomnosti kratšího trvání. Cílem takové úpravy je zabránit negativním jevům v rodinném zázemí žáka.

Je třeba uvést, že někteří lékaři odmítají potvrzení vydávat, s tím, že právní úprava jim tuto povinnost neukládá. Jedná se ovšem o jejich neznalost: MŠMT již dříve poukázalo na § 38 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, podle kterého péče hrazená z veřejného zdravotního pojištění zahrnuje také posudkovou činnost spočívající v posuzování dočasné neschopnosti k práci nebo ke studiu ošetřujícím lékařem, neboť obsahem této činnosti je nejen vyšetření pacienta a stanovení diagnózy a léčby, ale také vyvození závěru (zda pacient je či není schopen studia) a jeho písemné vyhotovení (potvrzení).

Tuto skutečnost potvrdilo i Ministerstvo zdravotnictví (viz Prohlášení Ministerstva zdravotnictví k „Omlouvání nepřítomnosti žáků v základní škole ze strany lékařů a klinických psychologů“ ze dne 20. 11. 2012): V případě, že zdravotnické zařízení navštíví fyzická osoba v roli pacienta (v případě nezletilých dětí v doprovodu zákonného zástupce) s cílem poskytnutí léčebné péče za účelem zachování nebo zlepšení zdravotního stavu, součástí této zdravotní péče hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění by v souladu s výše citovanými právními předpisy mělo být i posouzení na základě vyšetření a poskytnutí písemného vyjádření jako závěru posouzení dočasné neschopnosti žáka ke studiu. V případě, že zdravotnické zařízení vyhledá fyzická osoba (žák, či jeho zákonný zástupce) s cílem vydání "omluvenky" bez úmyslu poskytnutí zdravotní péče za účelem zachovat nebo zlepšit zdravotní stav pacienta, vystavení písemného vyjádření jako závěru posouzení dočasné neschopnosti žáka ke studiu není součástí výše uvedené zdravotní péče hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění.“

Povinností lékaře dle citovaného vyjádření je tedy vystavení potvrzení o dočasné neschopnosti žáka ke vzdělávání pro účely „školní omluvenky“, pokud jde o součást poskytované léčebné péče hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění (tedy ne v případě, že žák či jeho zákonný zástupce požaduje vydání potvrzení dodatečně, bez poskytnutí léčebné péče).

S ohledem na stávající praxi lékařů však nelze zcela vyloučit, že i přes uvedený závěr nebudou někteří z nich „ochotní“ žákovi předmětné potvrzení pro účely školní omluvenky vystavit. V takovém případě škola zpravidla bude respektovat tuto skutečnost potud, že není v moci zákonného zástupce předmětné potvrzení vynutit. Škola v takové situaci posoudí okolnosti daného případu, důvody nepřítomnosti uváděné zákonným zástupcem, četnost nepřítomnosti žáka ve vyučování, dobu nepřítomnosti ve vztahu k vyučovacím rozvrhu (nejde-li o nápadně se opakující absenci v době výuky určitých předmětů, v době ověřování vědomostí apod.), jakož i další okolnosti vzdělávání žáka, a pojme-li po posouzení těchto skutečností podezření na zanedbávání školní docházky, posoudí zameškané hodiny jako neomluvené. Zákonný zástupce bude o neomluvené absenci žáka informován, popř. vyzván k účasti na projednání této záležitosti ve škole (srov. § 21 odst. 1 písm. b), odst. 2, § 22 odst. 3 písm. a), b), d) školského zákona). Předpokládá se, že alespoň v některých případech bude v možnostech zákonného zástupce doložit tvrzené skutečnosti jiným způsobem, např. potvrzením o zaplacení poplatku za klinické vyšetření (na žádost povinně vystaveným ve smyslu § 11 odst. 1 písm. g) zákona č. 48/1997 Sb.), kopií části zdravotnické dokumentace o relevantním vyšetření či léčení žáka (dle ust. § 65 zákona o zdravotních službách), kopií rozhodnutí o vzniku potřeby ošetřování (§ 68 odst. 1 písm. a), b) a § 68 odst. 4, § 69 písm. c) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění) apod. V případech důvodného podezření na zanedbávání školní docházky se považuje požadavek na předložení uvedených dokumentů ze strany školy za oprávněný. Tato pravidla pro omlouvání nepřítomnosti žáků by samozřejmě měla být součástí školního řádu ve smyslu ust. § 50 odst. 1 školského zákona. Neposkytne-li zákonný zástupce potřebnou součinnost a neomluvená absence žáka přesáhne hranici 25 vyučovacích hodin (čl. II odst. 10 metodického pokynu), ředitel školy bez zbytečného odkladu zašle oznámení o těchto skutečnostech obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností (§ 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

Nejnovější výklad k záškoláctví viz příloha č. 11 k metodickému doporučení MŠMT čj. 21291/2010-28.

5. ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE – VÝTAH

- Článek 2** Nediskriminace – chránit děti před jakoukoliv formou diskriminace.
- Článek 3** Nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při veškerých postupech týkajících se dětí.
- Článek 12** Názor dítěte – právo dítěte vyjádřit svůj názor a požadavek, aby byl vzat do úvahy ve všech záležitostech týkajících se dítěte.
- Článek 13** Svoboda projevu – dítě má právo na svobodu projevu.
- Článek 28** Vzdělání – dítě má právo na bezplatné vzdělání.
- Článek 29** Cíle výchovy – výchova musí směřovat k rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání a k přípravě na aktivní život v dospělosti.
- Článek 31** Volný čas, rekreace a kulturní činnost – dítě má právo na odpočinek, volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.